

FORBRUGSÆNDRINGER HOS MENNESKER SOM NORMALT RAMES AF SÆSONLEDIGHED

På grundlag af en bevilling fra *Statens almindelige Videnskabsfond* iværksatte instituttet i efteråret 1958 ved sekretær, cand. polit. *Ove Per Henningsen* en undersøgelse over forbrugsændringer hos mennesker, som normalt rammes af sæsonledighed.

Baggrunden herfor var dels et ønske om at belyse de virkninger, som en ændring i indkomsten har på forbrug og opsparing, dels en formodning om, at dette med særligt udbytte kunne studeres ved at iagttage adfærden hos mennesker, som har svingende indkomster.

Forinden en sådan undersøgelse gennemførtes, måtte man dog ved en forundersøgelse danne sig et skøn over, hvilke omkostninger en forsvarlig udført analyse ville medføre, samt om resultaterne heraf kunne ventes at ville stå i et rimeligt forhold til omkostningerne.

Efter samråd med kontorchef, cand. polit. *Per Kirstein*, Arbejdsmarkedsrådets sekretariat, besluttedes det ved denne forundersøgelse at sammenligne forbruget i februar 1959 for to grupper af arbejdsmænd, hvoraf den ene gruppes medlemmer i februar 1959 havde været ramt af normal sæsonledighed, medens den anden gruppes medlemmer undtagelsesvis havde været fuldt beskæftiget i den pågældende periode. Sammenligningen af de to gruppers adfærd skulle således illustrere forbrugsvirkningerne af en indkomststigning, som gav sig til kende ved, at en ventet indkomstnedgang udeblev.

Instituttet rettede herefter henvendelse til *Dansk Arbejdsmands og Specialarbejder Forbund og Arbejdsmændenes Arbejdsløshedskasse i Danmark*, ved hvis villige bistand det lykkedes at formå 31 arbejdsmænd til at lade sig interviewe til forundersøgelsen¹.

I løbet af marts og første halvdel af april måned 1959 gennemførtes interviews med de pågældende arbejdsmandsfamilier. Ved disse anvendtes et spørgeskema, der i det store og hele var en forenklet udgave af det skema, som Det statistiske Departement anvendte ved sin forbrugsundersøgelse i 1955. Interviewene blev foretaget af personer, som havde medvirket ved departementets undersøgelse.

Da materialet var indsamlet, viste der sig en række vanskeligheder, som ikke var og næppe kunne være imødeset på forhånd.

For det første blev man klar over, at de interviewpersoner, som undgik sæsonarbejdsløshed i februar 1959, længe forinden havde vidst, at de kunne forblive beskæftigede vinteren igennem. Sammenligningen af de to gruppers adfærd kunne derfor ikke kaste lys over virkningerne af en indkomststigning, som gav sig til kende ved, at en ventet indkomstnedgang udeblev. Derimod kunne den muligvis belyse reaktionerne på et forudset fald i indkomsten.

For det andet viste det sig – til trods for at samtlige interviewede havde været sæsonledige de to foregående vintre – at de i februar 1959 beskæftigede i det foregående år havde haft en større indkomst end de i februar 1959 ledige. Forskelle

1. Særlig værdifuld bistand modtog instituttet fra konsulent, cand. polit. *Henry Grünbaum*, D.A.S.F., fagforeningsformand *Svend Jensen* og sekretær *Ole Berthelsen*, jord- og betonarbejdernes fagforening i København, fagforeningsformand *Holger Hansen* og assistent *Henning Olsen*, murerarbejdsmændenes fagforening i København samt kontrolbestyrer *Robert Olsen*, kontrolkontoret for København og Frederiksberg. For denne venlige imødekommenhed, uden hvilken forundersøgelsen ikke havde kunnet gennemføres, bringer instituttet sin bedste tak.

FORBRUGSÆNDRINGER HOS MENNESKER SOM NORMALT RAMES AF SÆSONLEDIGHED

På grundlag af en bevilling fra *Statens almindelige Videnskabsfond* iværksatte instituttet i efteråret 1958 ved sekretær, cand. polit. *Ove Per Henningsen* en undersøgelse over forbrugsændringer hos mennesker, som normalt rammes af sæsonledighed.

Baggrunden herfor var dels et ønske om at belyse de virkninger, som en ændring i indkomsten har på forbrug og opsparing, dels en formodning om, at dette med særligt udbytte kunne studeres ved at iagttage adfærden hos mennesker, som har svingende indkomster.

Forinden en sådan undersøgelse gennemførtes, måtte man dog ved en forundersøgelse danne sig et skøn over, hvilke omkostninger en forsvarlig udført analyse ville medføre, samt om resultaterne heraf kunne ventes at ville stå i et rimeligt forhold til omkostningerne.

Efter samråd med kontorchef, cand. polit. *Per Kirstein*, Arbejdsmarkedsrådets sekretariat, besluttedes det ved denne forundersøgelse at sammenligne forbruget i februar 1959 for to grupper af arbejdsmænd, hvoraf den ene gruppes medlemmer i februar 1959 havde været ramt af normal sæsonledighed, medens den anden gruppes medlemmer undtagelsesvis havde været fuldt beskæftiget i den pågældende periode. Sammenligningen af de to gruppers adfærd skulle således illustrere forbrugsvirkningerne af en indkomststigning, som gav sig til kende ved, at en ventet indkomstnedgang udeblev.

Instituttet rettede herefter henvendelse til *Dansk Arbejdsmands og Specialarbejder Forbund og Arbejdsmændenes Arbejdsløshedskasse i Danmark*, ved hvis villige bistand det lykkedes at formå 31 arbejdsmænd til at lade sig interviewe til forundersøgelsen¹.

I løbet af marts og første halvdel af april måned 1959 gennemførtes interviews med de pågældende arbejdsmandsfamilier. Ved disse anvendtes et spørgeskema, der i det store og hele var en forenklet udgave af det skema, som Det statistiske Departement anvendte ved sin forbrugsundersøgelse i 1955. Interviewene blev foretaget af personer, som havde medvirket ved departementets undersøgelse.

Da materialet var indsamlet, viste der sig en række vanskeligheder, som ikke var og næppe kunne være imødeset på forhånd.

For det første blev man klar over, at de interviewpersoner, som undgik sæsonarbejdsløshed i februar 1959, længe forinden havde vidst, at de kunne forblive beskæftigede vinteren igennem. Sammenligningen af de to gruppers adfærd kunne derfor ikke kaste lys over virkningerne af en indkomststigning, som gav sig til kende ved, at en ventet indkomstnedgang udeblev. Derimod kunne den muligvis belyse reaktionerne på et forudset fald i indkomsten.

For det andet viste det sig – til trods for at samtlige interviewede havde været sæsonledige de to foregående vintre – at de i februar 1959 beskæftigede i det foregående år havde haft en større indkomst end de i februar 1959 ledige. Forskelle

1. Særlig værdifuld bistand modtog instituttet fra konsulent, cand. polit. *Henry Grünbaum*, D.A.S.F., fagforeningsformand *Svend Jensen* og sekretær *Ole Berthelsen*, jord- og betonarbejdernes fagforening i København, fagforeningsformand *Holger Hansen* og assistent *Henning Olsen*, murerarbejdsmændenes fagforening i København samt kontrolbestyrer *Robert Olsen*, kontrolkontoret for København og Frederiksberg. For denne venlige imødekommenhed, uden hvilken forundersøgelsen ikke havde kunnet gennemføres, bringer instituttet sin bedste tak.

i de to gruppers forbrug kunne således skyldes andet end, at den ene gruppe i februar 1959 undtagelsesvis havde undgået sæsonledighed.

For det tredje vanskeliggjordes sammenligningerne af, at en del af de ikke-beskæftigede var syge og ikke sæsonledige.

Endelig opnåede man ikke som ønsket oplysninger fra 15 beskæftigede og 15 sæsonledige, idet hele 20 af de interviewede havde været beskæftigede, hvorfor de ikke beskæftigede blev forholdsvis svagt repræsenteret i undersøgelsen.

Disse vanskeligheder til trods bearbejdedes de tilvejebragte oplysninger. Hovedresultaterne heraf gengives i tabellen nedenfor. Gruppe A bringer resultaterne for 11 arbejdsløse og syge. Gruppe B bringer resultaterne for 11 beskæftigede, hvis familieforhold, bolig o.s.v. svarer nogenlunde til de 11 i gruppe A. Gruppe C bringer resultaterne for 9 beskæftigede.

Det fremgår af tabellen, at de arbejdsløses indkomst var 6-700 kr. mindre i februar 1959 end de beskæftigedes. Halvdelen af dette beløb modsvares af reducerede skattebetalinger, dels fordi de beskæftigede var pålignet en større skat, dels – og navnlig – fordi skattebetalingen som hovedregel stilles i bero under arbejds-

Udgiftsfordeling for 3 grupper københavnske arbejdsmænd i februar 1959

	A 11 arbejds- løse eller syge	B 11 beskæf- tigede	C 9 beskæf- tigede
	Kr. pr. husstand		
Kost, vask, personlig hygiejne, besøg og mindre fester	398	484	458
Fortæring ude	1	61	87
Tobak	79	74	64
Aviser, tidsskrifter, ugeblade, samt biograf- og teaterbesøg	17	20	26
Husleje og brændsel	148	151	136
Lys og gas	29	26	42
Telefon og transport	20	28	35
Nyanskaffelser og gaver	24	119	134
Afdrag	36	79	73
Skat	38	361	335
Kontingent og forsikring	54	68	90
Alimentationsbidrag, sygepleje, lotteri m.v.	4	15	63
Livsforsikring	2	4	13
Samlet udgift	850	1.490	1.556
Ændring i kontant beholdning m.v.	-109	-122	-14
Samlet indkomst pr. husstand	741	1.388	1.542
Heraf: Husfaderens indkomst	482	1.146	1.284
Husmoderens indkomst	202	186	211
Børns bidrag	57	56	47

løshedsperioder. Ligeledes indstilles visse afdragsbetalinger. På det, der normalt kaldes husholdningspengene spares et lille hundrede kroner, hvorimod udgifterne til tobak ikke ses at vise noget udsving. Endvidere har de arbejdsløse ca. 100 kr. mindre udgift til »nyanskaffelser og gaver«, ligesom posten »fortæring ude« praktisk taget forsvinder.

Alle de undersøgte grupper har i februar 1959 finansieret en del af udgifterne ved at trække på kontante beholdninger, for grupperne A og B endog med (samme) betydelige beløb. Dette bemærkes hovedsagelig for endnu en gang at understrege den usikkerhed, der knytter sig til materialet.

På grundlag af forundersøgelsen synes man at kunne konstatere:

a) at det ved en undersøgelse som den planlagte vil være vanskeligt at tilvejebringe et tilfredsstillende materiale, fordi de fleste, som opnår beskæftigelse vinteren igennem, på et ret tidligt tidspunkt bliver klare herover;

b) at en undersøgelse over indkomstændringernes forbrugsvirkninger formentlig vil koste 40.000 kr., selv om undersøgelsens varcopdeling gøres forholdsvis summarisk, (dette skøn baseres bl.a. på de ved forundersøgelsen iagttagne spredninger);

c) at der ved en undersøgelse som den planlagte næppe kan tilvejebringes oplysninger, som afviger væsentligt fra de aprioriske betragtninger, som kan anlægges.

På denne baggrund besluttede instituttet at indstille undersøgelsen og returnere den ubenyttede del af bevillingen til Statens almindelige Videnskabsfond.

Undersøgelsesmateriale (herunder arbejdsnotaterne før enquetens udformning, de besvarede spørgeskemaer, arbejdsnotater vedrørende materialets bearbejdning, en række beregninger af test for sinificans i tilknytning til sammenligning af de tre gruppers gennemsnitlige udgifter samt visse grafiske fremstillinger af undersøgelsesresultater) er arkiveret på instituttet, hvor det efter aftale med forstanderen vil være tilgængeligt for interesserede.

DANMARKS UDENRIGSHANDEL 1874-1958

Under lektor *Anders Ølgaards* analyse af prisstruktur og produktivitetsudvikling i Danmark indsamledes et betydeligt talmateriale vedrørende udenrigshandelen, idet lektor Ølgaard til brug for sin undersøgelse måtte tilvejebringe sammenlignelige tal for udenrigshandelen siden 1874. Da man fandt, at lektor Ølgaards arbejde havde mere almindelig interesse, besluttedes det at nyttiggøre og udvide hans materialesamling. På grundlag af en bevilling fra *Statens almindelige Videnskabsfond* påbegyndte lektor *Ølgaard* og cand. polit. *Ole Bus Henriksen* i 1959 et arbejde sigtende mod en publikation indeholdende sammenlignelige talrækker for eksport og import 1874-1958.

Dette arbejde fuldførtes i løbet af sommeren 1960, og i efteråret kunne materialesamlingen med støtte fra *Københavns Universitets Fond for Tilvejebringelse af Læremidler* publiceres som nr. 2 i rækken af *Studier fra Københavns Universitets Økonomiske Institut*. Bogen giver indledningsvis en kortfattet fremstilling af udenrigshandelens hovedtræk 1874-1958 samt en detaljeret gennemgang af den officielle statistiks udvikling. Herefter følger en redegørelse for retningslinierne for bearbejdelsen. Derpå gives der talmæssige oplysninger om udenrigshandelens fordeling på varegrupper og lande samt om mængde, pris og værdi for de vigtigste im- og eksportvarer. Endelig gør et udførligt noteapparat det muligt at knytte forbindelsen imellem publikationens tal og den officielle handelsstatistik.